

ULUSLARARASI BAKALORYA DİPLOMA PROGRAMI

A1 TÜRKÇE DERSİ UZUN TEZİ

TOPLUMUN İÇİNDE KAYBOLMUŞ KADINLAR

Ders: Türkçe A, Kategori 1

Sözcük Sayısı: 4026

Araştırma Sorusu: Füzûzan'ın "Sevda Dolu Bir Yaz" adlı öykü kitabındaki "Sevda Dolu Bir Yaz, Birinci Yaz Şarkıları, İkinci Yaz Şarkıları" öykülerinde ele alınan "kadının varoluş çabası" sorunsalı ataerkil sistem ve sınıflı yapı bağlamında nasıl işlenmiştir?

İÇİNDEKİLER:

Giriş.....	3	
1.Bölüm: Ataerkil sistemde kadının yeri		
1.1: Kadın erkek ilişkileri.....	5	
1.2: Kadının Ezilmişliği.....	10	
2.Bölüm:Sınıflı	Yapıda	Kadının
Rolleri.....	14	
Sonuç.....	17	
Kaynakça.....	19	

Araştırma Sorusu: Fûruzan'ın “Sevda Dolu Bir Yaz” adlı öykü kitabındaki “Sevda Dolu Bir Yaz, Birinci Yaz Şarkıları, İkinci Yaz Şarkıları” öykülerinde ele alınan “kadının varoluş çabası” sorunsalı ataerkil sistem ve sınıflı yapı bağlamında nasıl işlenmiştir?

Giriş:

Edebiyat sanatı; bir olayı, bir uzamı, bir duyguyu ve bir düşüneyi dili etkili kullanarak yansıtma sanatıdır. Bu sanat dalı insanlık tarihinin en eski sanat dallarından biridir bu nedenle de birçok değişikliğe uğramış, gelişmeler yaşanmıştır. Sözlü ve yazılı olarak ifade edilebilen edebiyat, tarihin izlerini taşıyan bir sanattır. Geçmişten bugüne kadar aktarılan eserlerle insanlığa bilim dallarında gelişmesi, tarihsel bilgilerin aktarılması ve dilin gelişmesi gibi birçok gelişmenin sorumlusudur. Edebiyat, insanlık tarihindeki milletlerin kültürel özelliklerini, o zamanın koşullarını ve toplum düzenini de açıklar. Şu ana kadar bildiğimiz herhangi bir bilgi de edebiyat tarafından desteklenmiştir. Fakat edebiyat sadece bilgi aktarımlarıyla kalmamış insanı eğlendirmek ve dönemin problemlerine değinen yazı türlerini ortaya çıkarmıştır¹.

Edebiyat sanatı estetiğe önem veren bir sanat dalıdır. Fakat bir yapıtta eğer sadece estetik özellikler öne çıkıyorsa o yapıt bir edebi eser sayılmaz. Bir yapıtın edebi eser olabilmesi için yazarın estetik özelliklere özen göstermesi ve o yapıtta güncel toplumsal sorunlara değinmesi gerekir. Bu toplumsal sorunları yazar, çevresinde gözlemlediği olaylardan çıkarımlarda bulunarak okuyucuya aktarır. Yazar eserlerinde kalıcılığı arttırmak için küresel sorunları inceleyebilir ve edebiyat eserini evrensel kılabilir. Çoğu zaman bu küresel sorunları çevrelerinde gözlemledikleri olaylardan yola çıkarak belirlemiş, bu gözlemleri sayesinde eserinde kullanacağı figürlerin karakteristik özelliklerini ve eserin geçeceği uzamı çevresine göre biçimlendirmiştir. Bu durum birçok ünlü yazarın, zor hayatlar şartları içinde yaşamasına

¹ URFALI, Ahmet. “Edebiyat Sanatı.” *Edebi Medeniyet : Ebedi Medeniyet*, 8 Mar. 2020, <https://www.edebiyatdunyamiz.com/index.php/makaleler/edebiyat-sohbetleri/1864-edebi-yat-sanati>.

rağmen başarılı yazarlar olmalarını da açıklar. Cumhuriyet dönemi kadın yazarlarından Füzuran da oldukça zor bir hayat ve gençlik dönemi geçirmiş, bu yıllara ilişkin gözlem ve deneyimlerini toplumu bilinçlendirme amacıyla birçok eserine konu etmiştir. Füzuran'ın en çok üstünde durduğu sorun ise kadındır.

Neredeyse her yapıtında kadının gerek ailede gerek bireysel gerekse toplumsal bağlamda var olma çabasını kendi yaşamsal deneyimlerinden de esinlenerek bir kadın gözüyle yapıtlarına taşımıştır. Hatta genellikle dünyayı küçük kızların gördüğü gibi anlatmış; ana kız motiflerini, mutsuz evlilikleri ve daha pek çok benzer sorunu öykülerine taşımıştır. Füzuran *Sevda Dolu Bir Yaz'daki* öykülerinde eski zaman İstanbul'unun profilini çıkartmış, dili figürlerin sembolize ettiği yapıya uygun olarak kullanarak tüm diyalogları ve duyguları ustaca aktarmıştır. Kimi zaman bir sinema filmi ya da bir tiyatro oyununda izleyici hissi uyandıran bu öyküler, karakterlerin ve dilin gerçeğe çok yakın olmalarının bir özelliğindedir. Onu edebiyat dünyasına tanıtan *Parasız Yatılı'daki* öykülerdeki gibi burada da çocuk perspektifinden yaklaşmış, çoğunlukla sevgisizlik, sınıf farklılıkları ve kadın sorunsalı odağında kadınlara yapılan haksızlıkları ön plana çıkardığı bu öykülerde farklı kuşaktan ve farklı sınıfsal yapıdaki kadınların dilinden yine kadını anlatmıştır.

Sevda Dolu Bir Yaz 'da da benzer yaklaşımlar ve deneyimlerle kaleme alınan öyküler, küçük bir kız çocuğunun çocukluk yıllarında yaşadığı olayları anlatarak başlamıştır. Zengin bir ailenin oğlu ile fakir komşunun kızı arasındaki ilişkiden doğan bir kız çocuğunun çocukluk yıllarında yaşadığı zorluklar, anne figürünün yokluğu, baskıcı ve otoriter bir babaanne ve aile içindeki kızın değersizliği anlatılmıştır. Öyküdeki o kız, babaannesini tarafından büyütülmüş ve babaannesini her ne kadar ilk başta kızını istemese bile hep arkasında durmuştur. Kitabın ikinci öyküsü olan ve kendi içinde *Birinci Yaz Şarkıları* ve *İkinci Yaz Şarkıları* adıyla ikiye ayrılan öyküde ise yine bir kız çocuğu perspektifinden başta annesi olmak üzere aile üyelerinin kız çocuğunun gözündeki profilleri, başlarından geçen olaylar hakkında kız çocuğunun yorumları,

keyifli geçen bir yaz ve depresif geçen kış ile çocuğun toplumdan dışlanması anlatılmıştır. Daha çok eski İstanbul'un anlatıldığı o dönemin geleneklerini, bayramlarını, karanlık politik durumunu ve aile dramlarını konu alan öykülerin yer aldığı bu yapıtla ilgili hazırlanan bu tez çalışmasında kız çocuk, olgun kadın anlatıcılar gözünden dile gelen öykülerde geleneksel yapı, ataerkil toplum ve sınıflı yapı bağlamında kadının varoluş sancıları, sözü edilen bileşenler bağlamında edebi analiz yöntemiyle değerlendirilecektir.

1.Bölüm: Ataerkil sistemde kadının yeri

1.1: Kadın erkek ilişkileri

Kadın erkek ilişkileri Türk toplumunda her dönemde farklılık içermektedir. İslamiyet öncesinde kadın gerek aile içinde gerekse toplum hiyerarşisinde ön planda ve değerli olup yönetimde dahi söz sahibidir. İslamiyet'le birlikte kadın erkek ilişkileri farklılık göstermeye başlamıştır. Karar veren kadından boyun eğen kadına dönüşen, erkeğin ailede karar verici konuma geldiği bir erkek egemen yapı büyüyerek yayılmıştır. Kadının eve hapsedildiği, sosyal yaşamdan soyutlandığı, evine, çocuklarına adanmış "hizmet" odaklı bir yaşam içine girmişlerdir. Osmanlı kültüründe de kadınlar erkeklere göre daha pasif konumla kalmış bir biçimde hep erkeğin gerisinde yer almışlardır. Cumhuriyetin ilanından sonra kadın Batı'nın etkisiyle yavaş yavaş hayatın her alanında etkin hale getirilmiş böylelikle kadın erkek ilişkisi farklı boyutlarda kesişmiştir.

Füruzan'ın *Sevda Dolu Bir Yaz* adlı öykü kitabında kadın erkek ilişkisi ile ilgili toplumdan farklı kesitler sunulmuş ve bu kesitlere göre ilişkiler değişkenlik göstermiştir. *Sevda Dolu Bir Yaz* adlı öyküde kadın erkek ilişkisi Güllü Köşk'ün hanımı ile evin oğlu; evin oğlu ve köşkte çalışan genç bir kız üzerinden işlenmiştir. Ataerkil toplumlarda evde sözü dinlenen kişi babadır. Baba'nın ölümünden sonra bu söz hakkı evin büyük hanımına geçer. Güllü Köşk'ün hanımı da tam olarak bu özelliklere sahiptir. Hanımın haberi ve izni olmadan hiçbir karar alınmaz,

herhangi bir eşyanın yeri bile değiştirilemez. Büyük hanım o kadar otoriterdir ki oğlunun gönül ilişkisine bile o karar verir. Çoğu zaman acımasız, sert, dediğim dedik yapıdadır. Oğluyla olan ilişkisinde hiçbir duygusallık yoktur. Kurguda kimi bölümde oğluna sarıldığı, güzel sözler söylediği görülmemektedir:

“Konuşma. O kadınla... Hayır, hayır! Masum bir genç kız değil bir kadındı o, sus ve dinle lütfen... Bu işe düşüncelessizce nasıl girdin? Günahsızdı, çok gençti deme sakın. Genç olmak özür değildir. Senin terbiyen de vardı. Bir de çocuk peydahladınız. Aldırtmadı. Kurnazdı çünkü.”
(Füruzan, 2020: 16)

Bu alıntıda da görüldüğü gibi evin hanımı baskısıyla ve dediğim dedik yapısıyla göze çarpmaktadır. Her zaman saçı toplu ve yüzünde sert bir ifade vardır. Oğlunun kurduğu ilişkilere karışır, evleneceği kişiyi o seçer. Yan köşkün Avrupa’da eğitim görmüş kızıyla bir aile kurmalarına karar verdiğinde oğlunun fikrini dahi almamıştır. Diğer taraftan evin oğlu evin hizmetçisiyle yaşadığı yasak ilişkiyi annesinden gizli olarak sürdürmüş, durumu annesiyle paylaşmamış, bu ilişkiden çocuğu olsa dahi ne çocuğuna ne ilişkisine sahip çıkabilmiştir. Bu ilişki hakkında annesinin fikrini değiştirecek tek bir söz dahi söyleyememiştir. Mağdur durumdaki genç kadın ise başına gelenlerin hesabını soramamış, çocuğunun babasının karşısına dahi çıkamamıştır.

Ataerkil toplumlarda kadın erkek ilişkisine yön veren etmenlerden biri de sosyal sınıf farklılıklarıdır. Alt tabakadaki aileler zengin kesim karşısında söz hakkına sahip değildir. Öyküde de ataerkil bir ailede büyüyen genç adam, annesinin uygun gördüğü kadınla onu hiç tanımadan evlilik yapmış, sırf sosyal tabakaları aynı diye evliliğe yanaşmış ve bu evliliği sorgulamamıştır. Kadın erkek ilişkisi duygusal değil, büyüklerin görüşleri ile şekillenen, sanki bir anlaşmanın gereği gibi uygulanan bir birliktelik olarak devam edegelmiş, tüm bunlar o yapı içinde hem genel yapıyı ki bu ataerkil kurallar hem de kadının erkek karşısındaki güçsüzlüğünü

yansıtmıştır. Bu örnekte erkek ne kadar geri planda ve sınıfsal yapıya boyun eğen bir figürse genç kadın da kendi yaşamını kurma konusunda bağımlı, boyun eğen bir figür konumundadır.

Birinci Yaz Şarkıları adlı öyküde daha sevgi dolu ve daha sıcak kadın erkek ilişkisi görülmektedir. İlişkiler evin babası ve oğlu ile anne ve iki kızı üzerinden işlenmiştir. Baba gerek ruhsal sorunlar yaşayan oğlu Kerim Ali'ye gerekse büyük kızı, anlatıcı olan küçük kızın annesi Şahende ile küçük kızı Nagehan'a karşı sevgi doludur. Çocuklarına düşkün olan baba onlarla aile gazinosuna gider, eğlenir, şarkılar dinler. Büyük kızı evlenmiş bile olsa ona sahip çıkar, onunla yakın ilişkiler kurar. Davranışlarda bir eşitsizlik olmasa da yaşadıkları toplumun genel kabulleri doğrultusunda Kerim Ali'ye daha hassas davranmaktadırlar. Bakırköy'deki hastaneden evci çıkacağı günler ev baştan sona temizlenir, hamam tüm gün yakılır, en temiz kıyafetler ve yataklar kullanılır. Oysa evli kız aileyi ziyarete geldiğinde aynı hazırlıklar yapılmaz hatta evin evli kızı da bu işlerde sorumlu tutulur.

İlişkilerdeki bir diğer olumlu bakış açısı kız torun- dede; kız torun-dayı üzerinden işlenmiştir. Dede torunuyla ilgilidir ve onu çok sever, Kerim Ali de yeğeni doğduğu gün çok mutlu olmuştur. Baba o günkü şartları zorlayarak kızlarının eğitimi konusunda da özverili davranmıştır. Hatta Nagehan'ın müzik eğitimi alıp radyolarda şarkı söyleyebilme fikrine de karşı çıkmamıştır. Öyküde evin hanımı ve kızları baba ile sağlıklı ilişkiler içindedir ve düşüncelerini babayla rahatlıkla paylaşabilmektedirler. Yukarıda sözü edilen kurgu bağlamında yazar, toplumun genel kabullerinin insanların, ailelerin yaşamlarına sindiğini, somutta çok baskın biçimde hissettirmeseler de ataerkil yapının izlerini bir biçimde yaşamlarının odağına bir yere yerleştirdiklerini göstermektedir. Evlat ayrımı yapmasa da bu aile ebeveynleri erkek evladın yine de ayrıcalıklı olduğunu gösteren tavırlarıyla bunu göstermiş, durum bağıra bağıra açık edilmese de gizli dayatma kendini hissettirmiştir.

İkinci Yaz Şarkıları adlı öyküde Kerim Ali, babaları ve Ekrem enişte erkek kadrosunu; anneleri ve iki kız kardeş de kadınları oluşturmaktadır. *Birinci Yaz Şarkıları* adlı öyküde olduğu gibi

kadın erkek ilişkisi daha da olumlu yöne evrilerek işlenmiştir. Özellikle, hem yaşın ilerlemesinin verdiği anlayış hem de Kerim Ali'nin rahatsızlığı aileyi birbirine yaklaştırmıştır. Baba büyük kızını hep korumakta küçük kızını Nagehan'a radyoda şarkı söylemesine izin vermektedir. Bu öyküde kadın erkek ilişkisini belirleyen ve *Sevda Dolu Bir Yaz* öyküsünü destekleyen Kerim Ali ile Berrin'in aşkıdır. Kerim Ali Berrin'le evlenememiştir. Berrin bir doktorla evlenip Ankara'ya yerleşmiştir. Bu evlilikte mutsuz olup Kerim Ali'yi unutamayınca kendini asmıştır. Berrin'in ailesi kızlarını doktorla evlendirebilmek için "gençlik aşkı, gelir geçer." gibi sözler söyler hatta tehdit bile etmişler, onu anlamak yerine geleneklerini dayatmışlardır:

"O zaman Berrin'le Kerim Ali dayımın birbirlerine nasıl aşık olduklarını da hepsi anlayıvermiş.

-Ne zaman yüz yüze konuşmaya davransalar gözlerini kaçırmalarından belli değil miydi aşkları düşünsene Şahende? Diyor konuşumuz.

Konuşmalardaki deminden beri süren neşe, bu soruyla yiter gibi oluyor." (Füruzan,2020: 170)

"Haklısın, diyor konuşumuz. Her şey boş kendini iple astı zavallı da. Berrin kendisini bir köylü kadın gibi iple astı banyoda. Evlenip Ankara'ya gitmişti ya doktor kocasıyla..." (Füruzan,2020: 171)

"-Fakat hayır diyememiş işte. Babasının annesinin kızının üstüne aylarca gittiğini, kiminde tehdit ettiklerini, kiminde ağlaştıklarını akrabaları, komşuları hala anlatmaktalar. Kendisine, ailesine uygun bir izdivaçla ancak mesut olunur diyerek aşkı sevdandı, gençlik hevesidir bunlar diyerek tutturmuşlar aylarca." (Füruzan,2020: 171)

Alıntılarda da görüldüğü gibi Berrin zorla bir doktorla evlendirilmiş, Kerim Ali ile olan aşkını yaşayamamanın verdiği acıdan dolayı kendini asarak intihar etmiştir. Berrin'in intihar haberini almasa bile Kerim Ali de ayrılık acısından akıl hastanesine düşmüştür. Bu ilişki, geleneksel

yapıdaki değişmez kalıpları, kadının kimlik arayışı ve direnci konusundaki yetersizliğini ortaya koyma noktasında önemli ve dikkat çekicidir.

Füruzan kadın erkek ilişkisine Yurdanur ve Amerikalı eşi üzerinden farklı bir pencere açmıştır. Ankara’da Amerikan üssünde tanıştığı bir çavuşla aralarında çok ciddi farklılıklar olsa da evlenmiş, sevdasına sahip çıkmıştır:

“Dışarda bile sivillere, Türklere Amerikan pazarları açıldı. Horace Isom Jefferson’la orada tanıştım, bir iki defa çıktık. Sonra onların dans günlerine birlikte gittik. Sesini bir duysanız öylesine içli, dokunaklı, güzel ki. Ona bunu biraz da utanarak söylediğimde "Biz siyahilerin sesleri daima güzeldir, bunu böyle bil, asla da şaşırma bir daha balım" demişti bana. Mississippili kendisi.”(Füruzan,2020: 148-149)

Çavuşun siyahi olması da bu aşka engel olamamış, Yurdanur’u ailesi evlatlıktan ret etmiş, Yurdanur her şeyi göze alarak evlenip Amerika’ya yerleşmiştir. Bu ilişki onu tüm sevdiklerinden, vatanından ayırmıştır:

“Fakat annemler, kardeşlerim akrabalar. Tutturacaklar ‘hayır katiyen seni evlatlıktan reddederiz’ diye biliyorum. Hayat müşküllerle dolu...” (Füruzan,2020: 162)

Alıntıda da Yurdanur’un ailesi tarafından yalnız bırakılmasının Yurdanur’un perspektifinden yorumu görülmektedir.

1.2: Kadının Ezilmişliği

Sevda Dolu Bir Yaz öyküsü hizmetkâr kadın ve onun kızı üzerinden işlenmiştir. Eve hizmetçi olarak alınan ve diğer hizmetçilerin bile “Biz kadın mıyız?” demesine neden olan genç, güzel, alımlı bir kadının hizmetkâr olarak kurgulanması ve bu bağlamda yaratılan karşıtlık üzerinden verilen ezilmişlik, Türk edebiyatında pek çok kez işlenmiş olan alt tabakaya ait kadınların, evin küçük beyi tarafından kullanılmaları ve bu durum anlaşılınca evin hanımı tarafından evden

uzaklaştırılmaları izleği, kadının hem cinsiyet hem de sınıflı yapı bağlamlarında ezilen figür konumunu öne çıkarır niteliktedir. Evdeki küçük kız da hayatına dair hiçbir kararı kendisi verememiş, evleninceye kadar evin hanımının uygun gördüğü rolü yaşamıştır:

“Çocuk için karar verildi. Aynı sözleri, aynı saçmalıkları ortaya atamazsın. Sus... Uzatma, sus...” (Füruzan,2020: 19)

“Benden istenenleri daima yaptım.

Benimse pek isteğim olmadı.

O yüzden hayır demenin gerekebileceğini hiç düşünmedim.” (Füruzan,2020: 35)

Evin hanımının kızın babasına söylediği bu sözler kızın geleceğinin kendi ellerinde olmadığını ve evin hanımının onun yaşamı için tüm kararları kendisinin aldığını göstermiştir. Ayrıca evin kızının kendisini ev halkını mutlu etmeye adanmış olduğunu bunun dışında kendisinin fazla istekte bulunmadığı dikkat çekicidir. Ne giyeceğı, ne yiyeceğı, nerede uyuyacağı gibi en basit eylemler dahi evin hanımının takdirine göre yapmıştır. Büyüyüp evlenme çağına geldiğinde ise görücüler gelip onu beğenmiş ve onların oğluyla hiçbir duygusal bağ olamadan evlenmiştir:

“Görücülerle Çerkez Kalfa Besime her şeyi konuştuysun.

Beğenildim.

Bir de 'gençler birbirlerini görsünler' dendi.

Aman bilsen babanın nasıl da bembeyazdı elbiseleri. Ayakkabıları da öyle.

Denizaltıcı.

Boyu boyuma göre uzun, çenesi güzel bir adam. Denizgediklisi.

'Olur efendim' dedim. Ne diyecektim ki...

Evlendik.” (Füruzan,2020: 36)

Kocasından ilgi görmese de evliliğini sürdürmüş, anne olmuştur. Eşini genç yaşta kaybetmiş ama kızına sımsıkı sarılmıştır. Bu süreçte, eşinin ailesinden hiçbir destek görmese bile arkasından söylenenlere aldırnamıştır:

“Baba tarafından kimse gelip başsağlığı dilemedi.

Birkaç yıl sonra da İzmir’e yerleştiler.

Benim sessizliğime, uysallığıma o ne sinsidir, acıdık, evi ol-sun, kocası olsun istedik. Oğlumuzu mutlu edemedi açıkçası,’ dediklerini müşterilerimden biri anlatıvermişti.

Hiç ses çıkarmadım.

Konuşsunlar, konuşsunlar.

Sen benim çocuğumsun.”(Füruzan,2020: 38)

Öyküde sunulan gerçeklik temelde kadının muhtaçlığı, kendi seçimlerini yapamaması, dayatılan sisteme boyun eğmesi ve bunu yalnızca karşı cinsten bireylerin değil kendi cinsinden ama farklı sınıftan kadınlar tarafından da görmesi, yazarın temelde eleştirdiği noktadır. Bu bağlamda ele alınan “kadının ezilmişliği” kavramı erkek egemen gücün gerisindeki kadınla; kadının kadına, hem cinsine yaşattığı güç savaşının ürünü olarak verilmiştir. Öyle ki kadınlar erkekler tarafından değersizleştirildiği gibi erkeklerin anneleri tarafından değersizleşmekten geri kalmamıştır. Ataerkil ailelerde kadının kadına yaklaşımında bile sorun vardır ki bu da geleneksel toplumun aşamadığı kemikleşmiş bir gerçeğin örneğidir.

Birinci Yaz Şarkıları’nda ise kadınların çok kötü durumlarda olmasa da daima erkeklerin gölgesinde kaldığı görülmektedir. Kerim Ali kimseyle konuşmasa dahi aile ilişkisinde etkin rol almakta, her şey onun seveceği biçimde yapılmaktadır. Küçük kız kardeş Nagehan ablasını ziyarete eniştesinin olmadığı vakitlerde gitmektedir. Anneleri eşine fikrini belirtirken “Siz daha iyisini bilirsiniz bey” diyerek söze girmektedir:

“Babam seferdeyken teyzem bize gelince, ben daha özgürleşirdim.” (Füruzan,2020: 46)

Alıntılanan bu bölümde küçük kız kendisini babasının olmadığı zamanlarda daha rahat ve özgür hissetmesi de ataerkil düzenin kadın toplumun üstündeki baskısına örnek niteliğindedir.

Firuzan *İkinci Yaz Şarkıları* adlı öyküde de Yurdanur ve Berrin üzerinden kadının ezilmişliğini anlatmaya çalışmıştır. Bir iki karakterin kız çocuğu olarak başlayan ezilmişliği ailede temellenir. Gerek Berrin’in gerekse Yurdanur’un aşkına saygı duymayan anne-baba belki yaşamlarındaki en önemli kararlarında, aile kurmak istedikleri yaşam arkadaşı seçimlerinde özgür olmamışlar, bireysel iradelerini kullanmaktan yoksun kalarak dayatılana boyun eğmişlerdir. Berrin’in sonu kötü olsa da Yurdanur en azından sevdiği adamla evlenebilmiş, çeşitli sıkıntılara karşın mutlu bir evlilik sürdürüp çocuk sahibi olmuştur. Yine Şahende’nin kocasının denizci olması, aylarca evinden uzak olması bu süreçte evin tüm yükünün ve sorumluluğunun Şahende’ de olması kadının ezilmişliğine vurgu yapar. Şahende, Ekrem’le evli olmasına rağmen babasına ait evde yaşamakta, ev satılınca da odalar kiralayarak yaşamını sürdürmektedir. Neredeyse her yıl ev değiştirmekte, giderek daha ağır gelen yoksulluk karşısında sesini bile çıkaramamaktadır.

Kadının ezilmişliğinde en dikkat çekici noktalardan birisi de kız torun “Doksan Üç Şemsigül Şehrazat Debreçenli”dir. Çocuk, okula başladığında öğretmeni de dâhil herkes onun ismiyle alay etmiştir:

“- Doksan üç Semsigül Şehrazat Debreçenli, bak bu sensin sanırım. Kaydın böyle yapıldığına göre. Sana bunca tantanalı adı takan ebeveynin bir de öğretmeyi bilseydi... Nereden geliyor bütün bunlar?.. Bu namlar, sanlar...”(Füruzan,2020: 101)

Ailesi büyük babaannesinin ismini çocuğa vermiş ve çok güzel bir isim olduğuna inanmıştır. Oysa bu isim diğerlerinin yanında çok tuhaf kalmış; çocuk, isminden nefret eder hale gelmiştir. Şehrazat büyüyüp iyi bir avukat olmuş ve ilk iş adını değiştirmek olmuştur. Artık o “Avukat

Gül Debreçenli”dir. Çok hırslı bir avukat olduğu için iyi paralar kazanmış, çok lüks bir ev alarak annesiyle yaşamını sürdürmüştür. O eski günlerin ezilmişliğini, yoksulluğunu unutmak için ismini değiştirmiş, kendince iyi bir yaşam kurmuştur. Oysa annesi Şahende, büyük bir evin ve paralı bir yaşamın ruhundaki boşluğu gidermeyeceğini çok iyi bilmektedir. Kaybettiği annesi, babası, eşi hiç gelmeyecektir. Nagehan da öyküde çok sevdiği ses sanatçılığına izni ancak ağabeyi Kerim Ali hastalandıktan sonra alabilmiştir:

“-Dedeciğim Nagehan Teyzem de şimdi müzik okuyor, sen de kızmıyorsun artık ona değil mi?”

-Allah bizlere öyle büyük bir acı verdi ki hiçbir şeye kızacak mecalim kalmadı çocuğum.”

(Füruzan,2020: 125)

2. Bölüm: Sınıflı Yapıda Kadının Roller

Her ne koşulda yaşarsa yaşasın kadın, Türk toplumunda her zaman kutsal sayılabilecek kadar değerlidir. Bir kadın aynı zamanda hem anne, hem sevgili, hem kız çocuğu, hem kız kardeş, hem dosttur. Toplumumuzda kadına çok fazla rol biçilmiş bu da kadının toplumdaki önemini arttırmıştır. Kadınlar milletlerin geleceklerinin güvencesi, ailenin şekillenmesinin temelidir. Kadın, yeri gelmiş eşi ile tarlada çalışmış, cephede savaşmış, farklı meslek gruplarında görev almış yani hayatın her alanında aktif rol almıştır. Bu kadar görevi olmasına karşın toplumda hak ettiği değeri görememesi kadınlara yapılan bir haksızlıktır. Bu haksızlık ve ezilmişlik odağında kendi yaşamından da izler sunan yazar, öykülerinde farklı kesimlerdeki kadınların yaşamlarına gözlemci bir bakışla ayna tutmuştur.

Sevda Dolu Bir Yaz adlı öyküde kadınlar farklı rollerle, farklı hayat şartlarıyla okura aktarılmıştır. Evin hanımı ataerkil bir aile yapısında yaşadığı için beyinin ölümünden sonra ailede sözü en çok dinlenen otoriter kişidir. Evin maddi manevi tüm kararları büyük hanım tarafından alınmakta, onun sözünün aksine hiçbir şey yapılamamakta hatta oğlunun evleneceği kadın bile onun ölçütleriyle belirlenmektedir. Bu durumun aksine evdeki hizmetçiler, oğlunun

aşk yaşadığı kadın ise çok silik karakterler olup hayatta hiçbir belirleyiciliği olmayan kişiler olarak anlatılmıştır:

“Ama ben annemi hiç görmemiştim ki.

Onu tanıyıp, anlayıp, annem budur diyene kadar beni beklememişti.

Bir gün sordum, 'Ölmüştür' demişti babaannem.

'Peki nerde, annemin ölüsü nerde?'

‘Üsteleme çocuk’ demişti babaannem.”(Füruzan,2020: 13)

Babaannenin küçük kıza verdiği bu cevap, evin hizmetçisi olan kızın annesinin uzak tutulmaya çalışıldığına bir örnektir. Kızın annesi gibi kişiler sadece kararları uygular, verilen işleri yapar, kendilerine biçilen hayatı yaşarlar. Evdeki küçük kız büyüdüğünde hangi okula gideceği, kiminle evleneceği yine büyükler tarafından belirlenir. Büyüyen kız dikiş dikerek evinin geçimini sağlamaktadır. Yaşadığı konakta bir değeri olmadığı gibi evlendiğinde kocasının ailesinden de değer görmemiştir. Bu öyküde Türk toplumunda kadına bakış açısının belli bir ölçütü olmadığı çevrenin, çevreye, aileye, olanaklara ve sosyal sınıflara göre kadının yerinin değişkenlik gösterdiğine dikkat çekilmektedir. Bazen kadın en değerli kişi olmuş bazen de kendi hayatı hakkında karar alabilme gücüne dahi sahip olamamıştır. Zengin sınıfa mensup kadınların tek görevinin etrafındaki kişilere emirler verip her şeyin merkezinde olduğu, alt sınıflardaki kadınlarınsa her yönüyle ezildiği sezdirilmiştir:

Birinci Yaz Şarkıları adlı öyküde ise orta halli bir İstanbul ailesine ayna tutulur. Evde en çok sözü dinlenen kişi babadır.

“Dedem sanki kendi kendine soruyormuş gibi,

-Ne konuşuyorlar? Konuşuyor mu acaba? demişti.

Annemle küçük teyzem başlarını eğmişlerdi.”(Füruzan,2020: 50)

Evin hanımı ve kızları ise babanın sözlerine özenle uymaktadır. Diğer öyküye göre ilişkiler daha samimi ve daha saygılıdır. Sosyal farklılıklar olmadığı için ezen ve ezilen taraf da yoktur. Fakat geleneksel bir aile yapısı olduğundan evin temizliği, yemekler, çocuğun bakımı gibi tüm işler kadının sorumluluğundadır. Evin hanımı kocasının tüm sözlerini tutar. Evdeki düzeni sağlar. Evin büyük kızı Şahende gençliğinde gönül ilişkisi yaşadığı Ekrem’le evlenebilmiş ve çocuk sahibi olmuştur. *Sevda Dolu Bir Yaz* adlı öyküde ise zengin-oğlan fakir-kız aşkı olduğundan aşk kavramı bile değersizleşmiştir. Şahende, eşi sürekli deniz yolculuklarına çıktığından evin hem kadını hem erkeği olmuştur. Eşi eve geldiği zamanlarda da ona en sıcak banyoları, en güzel yemekleri, temiz kıyafetleri hazırlar. Adeta eve gelen misafirleri ağırlar gibi eşini karşılamaktadır. Eşinin uzak ülkelerden getirdiği hediyeler ve güzel sözleri ona yetmektedir. Babasına ait evde oturmalarına rağmen eşine üstünlük kurmaya çalışmamıştır. Kız kardeşi Nagehan hayali olan ses sanatçılığını babası izin vermediği için yapamamış, hem kendi evlerinin hem de eniştesi Ekrem’in olmadığı zamanlarda ablasının yardımcısı durumundadır. Hayatını kendi dilediği gibi değil de hayatın ona biçtiği rollere göre yaşamaktadır.

İkinci Yaz Şarkıları’nda aynı şahıs kadrosunun yanı sıra arkadaşları Yurdanur okurun karşına çıkmaktadır. Yurdanur, diğer kadın karakterlere göre daha özgür ruhlu olup kendi ekmeğini kazanan bir insan konumunda olduğundan hayatı ile ilgili kararları kendisi alabilmiştir. Tanıştığı bir siyahi ile evlenip Amerika’da yaşamaya başlamıştır. Hiç tanımadığı ve her yönüyle büyük yaşam farkları olan bir erkekle yaptığı bu evlilik yüzünden ailesi tarafından evlatlıktan reddedilmiştir. Oysa Yurdanur iyi bir abla olmuş, ailesine her zaman destek olmuş, hayatı boyunca onları utandıracak hiçbir şey yapmamıştır. Her bireyin hakkı olan eş seçimi özgürlüğünden dolayı çok ağır cezalandırılmış; ailesine, vatanına hasret bırakılmıştır:

“Siz de bu sevdayı, uygunsuz, yanlış buldunuz iste. Çaresiz vaziyetteyim ben... Başıma neler gelecek, ne işler açılacak pekâlâ bilmekteyim, fakat mümkün değil Is'ten vazgeçemem.

Amerikalı da olsa, Arap da olsa, Hristiyan da olsa... Sahiden, hakikaten sevdalandım.”

(Füruzan,2020: 150)

Bir yanda özgür, ayakları üzerinde duran bir kadın olmayı seçerken bir yandan özlemin tutsaklığına yenik düşmüştür. Hikâyedeki diğer bir kadın karakter Berrin sevdiği gençle evlenmesine izin verilmemiş, bir doktorla evlendirilmiştir. Bu mutsuz evliliğe dayanamayan Berrin hayatına son vermiştir. Burada kadının toplumda bir eşya gibi görülmesine, ona değer biçilmesine dikkat çekilmiştir.

Yazar, kadın karakterlerini farklı kesimlerden ve farklı ruhsal yapılardan seçmiştir ve bu farklılıklar kadının toplumdaki yerini belirlemiştir. Diğer taraftan erkeklerin kadına bakışı da bu temada etkili olmuştur. Örneğin enişte Ekrem kız çocuklarının okutulmasını istemekte, erkeğin egemenliği karşısında ezilmesine karşı çıkmaktadır. Kızı Şemsigül Şehrazat'ın okumasını çok arzulamış, okulun açılacağı ilk gün yanında olamayacağı için çok üzüntü duymuştur. Ekrem enişte, karısı Şahende'ye her zaman nazik davranmış, bir gün olsun ona kötü söz söylememiştir. Kızları Şemsigül büyüüp avukat olduğunda güçlü bir kadın olmuş, ismini bile değiştirerek “Gül” yapmıştır. Büyük paralar kazanmış, kendine lüks bir ev almış, bir erkeğe ihtiyaç duymadan modern bir kadın olarak yaşamını sürdürmüştür. Kadının eğitimle elde ettiği özgürlük onun toplumdaki yerini belirlemede çok etkili olmuştur. Diğer kadınlar bu güce sahip değilken Gül her güce sahiptir. Hiç kimsenin ona dayattığı hayatı yaşamak zorunda kalmamıştır. *Sevda Dolu Bir Yaz'da* büyük hanım zengin bir kadın olduğu için *İkinci Yaz Şarkıları'nda* da avukat ve ekonomik bağımsızlığı olan bir kadın olduğu için toplumda güç sahibi olmuştur. Zayıf karakterlerin eğitimsiz ve meslek sahibi olmayan kişiler olması yazarın bu noktada taraflı bakış açısının bir yansımasıdır. Yarattığı kutupluluk ile kadının toplumda söz sahibi olabilmesinde ön koşulun eğitilmiş olmadan geçtiği algısını öne çıkarmaktadır.

Sonuç:

Bu çalışmada kadının var olma çabası içinde gözlemlenen ezilmişlikler ve bu süreçte kadınların büründüğü roller üzerinde durulmuştur. Romanda kadın sorunsalı ataerkil yapı içinde değerlendirilmiş, kadınların büründüğü roller ve kadın erkek eşitsizliği yaratılan kadın karakterler aracılığıyla desteklenmiştir. Gerek *Sevda Dolu Bir Yaz* gerekse *Birinci Yaz Şarkıları* ve *İkinci Yaz Şarkıları* adlı öykülerde kadın, küçük kızların gözünden anlatılmıştır. Yazarın anlatıcı seçimi, öykülerde kadınların rastladıkları haksızlıkların ve adaletsizliklerin küçük kızların gözlemleri ve yorumlarıyla bütünüyle nesnel ve masum bir şekilde yansıtılmasında önemli rol taşımaktadır. *Sevda Dolu Bir Yaz* öyküsünde farklı, *Birinci Yaz Şarkıları* ve *İkinci Yaz Şarkıları*'nda farklı sınıftan ailelerin seçilmesi sınıflı yapının kadının toplumdaki yerini nasıl etkilediğini göstermiştir. *Sevda Dolu Bir Yaz* öyküsünde Babaanne, kocasının yokluğundan dolayı ataerkil bir karaktere bürünmesine karşın *Birinci Yaz Şarkıları* ve *İkinci Yaz Şarkıları*'nda anneanne, anne, Berrin gibi figürler ataerkil yapının baskısını daha çok hissettirmişlerdir. Bu figürlerin babaanneye göre daha fazla toplum yapısının etkisinde kalmalarının nedenini onların sınıflı yapıda daha alt bir sınıfa ait olmalarına bağlanmıştır. Gerek *Sevda Dolu Bir Yaz*'daki hizmetçi kız gerek Berrin gibi aile baskısına maruz kalmış genç kızların üstünde durularak ataerkil yapının etkileri belirginleştirilmiştir. Düzenin kadına karşı dayatmaları, öykülere farklı şekillerde yansımış; *Sevda Dolu Bir Yaz* 'da babaannenin ancak dedenin yokluğunda söz hakkına sahip olurken, *Birinci Yaz Şarkıları* ve *İkinci Yaz Şarkıları* 'nda Nagehan'ın radyoda şarkı söyleyebilmesi için babasından ancak kardeşi Kerim Ali'nin kötü duruma düşmesi ile izin alabilmesi, Nagehan'ın kardeşi Şahende'yi ancak Ekrem enişte yokken ziyaret edebilmesi gibi durumlar bu yapıya ayna tutmuştur.

Öykülerde dikkat çekilen durumların günümüzdeki kadınların yaşadığı sorunlar ile karşılaştırıldığında büyük bir benzerlik görüldüğü dikkat çeker. Bugün de kadınlar kanun önünde her ne kadar eşit olsalar da durum, işleyişte farklılık göstermektedir. Eğitim ve gelir

düzeyi düşük ailelerde çoğu zaman kadın ezilmekte, erkeğe göre geri planda kalmaktadır. Varlıklı, eğitilmiş ailelerde ise kadın daha ön plana çıkmakta, hayatı ile ilgili kararları alabilmektedir.

Füruzan'ın *Sevda Dolu Bir Yaz* adlı öykü kitabı Türk toplumunda kadın sorunlarını kadın gözüyle değerlendiren, kendince çözüm önerileri sunan, çabayı destekleyen, dayatmalara karşı çıkan bir bakışın ürünü olarak bu tez çalışmasına anlamsal boyutuyla konu edinilmiş, yazar tercihleri ve sosyolojik değerlendirmelerle "Füruzan'ın *Sevda Dolu Bir Yaz* adlı öykü kitabındaki *Sevda Dolu Bir Yaz*, *Birinci Yaz Şarkıları*, *İkinci Yaz Şarkıları* öykülerinde ele alınan "kadının varoluş çabası" sorunsalı ataerkil sistem ve sınıflı yapı bağlamında nasıl işlenmiştir?" sorusuna yanıt aranmıştır.

Kaynakça:

1. Füzün, *Sevda Dolu Bir Yaz*, YKY ,2020
2. "Füzün Kimdir? Hayatı, Edebi Kişiliği, Eserleri." *Türk Dili Ve Edebiyatı*, <https://www.turkedebiyati.org/furuzan/>.
3. URFALI, Ahmet. "Edebiyat Sanatı." *Edebi Medeniyet : Ebedi Medeniyet*, 8 Mar. 2020, <https://www.edebiyatdunyamiz.com/index.php/makaleler/edebiyat-sohbetleri/1864-edebi-yat-sanati>.